

**Anna Kwaśnik-Gliwińska,
Magdalena Śniegulska-Gomuła**

Zegar obrazowy z widokiem Renu

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 25, 357-360

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA KWAŚNIK-GLIWIŃSKA
DR MAGDALENA ŚNIEGULSKA-GOMUŁA

ZEGAR OBRAZOWY Z WIDOKIEM RENU

Il. 1. Zegar z widokiem Renu

Austria, Wiedeń, 1830-1840

Carl Ludwik Hoffmeister (czynny w Wiedeńskiej Manufakturze Porcelany, ok. 1820-1840; znany także jako malarz szkła i twórca zegarów obrazowych)?

Mechanizm: zakład zegarmistrzowski na terenie Austro-Węgier (A. Olbricha w Wiedniu lub F. Rzebitchka w Pradze

Błacha miedziana, olej, mosiądz, żelazo, szkło, drewno złożone

Wym.: 46x61,6 cm; z ramą 63,3x79,2 cm

MNKi/R/2301

Zegar obrazowy ze sceną rodzajową na tle pejzażu, malowany na blasze i ujęty w szeroką profilowaną ramę z plastycznymi listkami i „wolimi oczami” na obrzeżu.

Na pierwszym planie na drodze grupa czterech osób: dwie kobiety w charakterystycznych dla mody *biedermeier* (1830-1840) sukniach (błękitnej i białej) z rękawami *à la gigot* i kapeluszach z wysoką główką, dziewczynka oraz stojący tyłem do widza mężczyzna w cylindrze. Po lewej trzy osoby przy studni: siedzący na cembrowinie mężczyzna i stojąca kobieta z dzieckiem, obok nich pies. W głębi drewniany budynek w stylu bawarskim, widoczny od szczytu z balkonem na wysokości piętra; przed nim na trawniku grupa leżących i stojących krów. Po stronie prawej okazała dwukondygnacyjna budowla z portykiem kolumnowym, który poprzedza para kobiecych sfinksów spoczywających na wysokich cokółach; między nimi dziewczyna w białej sukni. Na drugim planie droga prowadzi do nieokreślonej budowli zwieńczonej sterczynami, z przylegającym do niej dwuspadowym zadaszeniem wspartym na drewnianych filarach. W głębi, z prawej wieża kościoła i zabudowania mieszkalne. Na drodze wóz konny, wieśniacy przy pracy oraz kobieta z dzieckiem. W tle wijąca się rzeka, na której obu brzegach ukazano miejscowości z ich historyczną zabudową: kościoły, kilkunadcondygnacyjne budowle, most, wieżyczka itp. Na lewym brzegu zaznaczone dwie miejscowości, na prawym – trzy.

Tarcza zegara umieszczona jest na wieży, a na odwrocie przytwierdzony mechanizm zegarowy. W lewym dolnym rogu spiralnie skręcona rurka szklana imituje spływającą wodę.

Wg pierwszego powojennego inwentarza Muzeum Świętokrzyskiego, pozytywka (dziś niedziałająca) wygrywała patriotyczne melodie: *Tysiąc walecznych* i *Boże coś Polskę*, co może świadczyć, że zegar wykonano na zamówienie z terenów znajdującej się pod zaborami Polski.

MODA NA KRAJO-WIDOKI

Obiekt odzwierciedla modę na zegary obrazowe, jaka zapanowała w Europie środkowej w okresie *biedermeieru*. Wspecjalizowała się w tej dziedzinie Austria¹, choć wykonywano je także na terenie Niemiec², Szwajcarii a także Francji. Najbardziej znanym twórcą obrazów – zegarów był Carl Ludwig Hoffmeister, artysta zatrudniony w Wiedeńskiej Manufakturze Porcelany, znany też jako malarz scen rodzajowych i pejzażowych na szkle. Do najczęściej przedstawianych tematów należały pejzaże i wedyuty, wzbogacone zawsze o sztafaż ludzki. Ukazywano autentyczne miasta, m.in. różne widoki Wiednia, rzekę Ren i miejscowości nad nią położone, jak: Koblencja, zamki nadreńskie, Skała Lorelei; prezentowano inne znane miasta Europy, jak Paryż, Neapol z Wezuwiuszem, a nawet Warszawę. Do ulubionych tematów należały pejzaże alpejskie, zwłaszcza te z terenu Tyrolu. Istotną rolę odgrywają w nich przedstawienia ludzi, wywodzących się z różnych warstw społecznych, ukazujących podczas wykonywania codziennych czynności. Zegary tego typu wyposażano w rozmaite mechanizmy, jak grające pozytywki, elementy ruchome, w czym wyspecjalizowały się dwie firmy na terenie Austro-Węgier: zakład F. Rzebitchka w Pradze i Olbrichów w Wiedniu.

¹ L. Urešová, *Zegary*, Warszawa 1987, s. 74, il. 21

² W. Polte, J. Hein, *Uhren. Der Sammlung Landrock*, Leipzig 1986, il. s. 191

Il. 2. C.L. Hoffmeister, Zegar obrazowy z widokiem Zatoki Neapolitańskiej z Wezuwiuszem, 1834

Il. 3. C.L. Hoffmeister, Zegar obrazowy z widokiem Paryża, 1830

Il. 4. Zegar obrazowy z Widokiem Nadreńskim, 1820-1830

Il. 5. Sekretarzyk muzyczny z wmontowanym zegarem obrazowym z widokiem Wiednia, C.L. Hoffmeister, ok. 1830

Il. 6. Widok Renu – mapa

Na zegarze kieleckim ukazano widok Renu od południa, na odcinku między Rüdesheim a skałą Lorelei. Z prawej widok miasteczek Assmannshausen, Lorch, zarysy zamku na Renie Pfalz koło Kaub i Lorelei. Z lewej prawdopodobnie miasteczko Bingerbrück i Mäuseturm(?). Zegar umieszczony jest, podobnie jak w innych pracach Hoffmeistera, na charakterystycznej romantycznej wieży z neogotyckimi sterczynkami. Spacerująca grupa osób na pierwszym planie w modnych biedermeierowskich strojach kontrastuje z zajętej pracą wieśniakami w strojach codziennych. Artysta stwarza sielski wizerunek miasteczka jednocześnie zaskakując widza wnikliwą obserwacją i drobiazgowym oddaniem jego codziennego życia. Stąd takie detale, jak wóz konny, kobieta z dzieckiem, susząca się na poręczy bielizna, kwiaty w oknach, koło oparte o drewniany słup.

Zegar przez wiele lat znajdował się w depozycie w Państwowym Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie, a ostatnio poddawany jest pracom konserwatorskim; po ich zakończeniu wzbogaci ekspozycję sztuki zdobniczej Galerii Kieleckiej.

Anna Kwaśnik-Gliwińska
i
Magdalena Śniegulska-Gomula